

Fra stemmer til handling: Stemmene til elever og familiene deres tas med i beslutningstakingen knyttet til opplæring

Siste sammendragsrapport

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

FRA STEMMER TIL HANDLING

Stemmene til elever og familiene deres tas med i
beslutningstakingen knyttet til opplæring

Siste sammendragsrapport

European Agency for Special Needs and Inclusive Education (Agency) er en uavhengig og selvstyrt organisasjon. Agency finansieres av utdanningsdepartementene i medlemslandene og av Europakommisjonen via et driftstilskudd innen utdanningsprogrammet til Den europeiske union (EU).

Delfinansiert av
Den europeiske union

Finansiert av Den europeiske union. Men synspunkter og meninger som uttrykkes, er kun forfatterens egne, og reflekterer ikke nødvendigvis EUs eller Europakommisjonens synspunkter og meninger. Verken EU eller Europakommisjonen kan holdes ansvarlig for dem.

Enkeltpersoners synspunkt som kommer til uttrykk i dette dokumentet, støttes ikke nødvendigvis av Agency, dets medlemsland eller Europakommisjonen.

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2023

Redaktører: Anthoula Kefallinou og Diana Murdoch

Denne publikasjonen er en åpen tilgangsressurs. Dette betyr at du fritt kan søke tilgang, bruke og formidle den med egnet kildehenvisning til European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Se Agencys åpen tilgangspolicy for mer informasjon: www.european-agency.org/open-access-policy.

Du kan sitere denne publikasjonen på følgende måte: European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2023. *Fra stemmer til handling: Stemmene til elever og familiene deres tas med i beslutningstakingen knyttet til opplæring – siste sammendragsrapport.* (A. Kefallinou og D. Murdoch, red.). Odense, Danmark

Dette verket er lisensiert under en **Navngivelse-IkkeKommersiell-Ingen bearbeidelser 4.0 Internasjonal-lisens**. Du kan ikke endre eller oversette denne publikasjonen uten tillatelse fra Agency.

Med henblikk på større tilgjengelighet, er denne rapporten tilgjengelig på 25 språk, og tilgjengelig i elektronisk format på nettsiden til Agency: www.european-agency.org

Dette er en oversettelse av den originale engelske teksten. Se det originale dokumentet på engelsk ved tvil om informasjonens nøyaktighet presentert i oversettelsen.

ISBN: 978-87-7599-082-5 (Elektronisk)

Secretariat

Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tlf.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brussel-kontoret

Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tlf.: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

Innhold

Innledning	5
Fase 1: Utviklingen av VIA-rammeverket for meningsfull deltakelse i inkluderende opplæring	6
<i>Viktige funn fra gjennomgangen av politikk og retningslinjer</i>	6
<i>Viktige funn fra litteraturgjennomgangen</i>	7
Fase 2: Omsette VIA-rammeverket i praksis	10
Verktøysettet Fra stemmer til handling	12
Hovedbudskaper for beslutningstakere	13
Avsluttende merknader	15
Referanser	16

Innledning

Det er en viktig prioritet for europeiske og internasjonale organisasjoner å fremme elevenes og familienes mulighet til å delta i beslutningstakingen og utviklingen av politikk og retningslinjer. Men i hvilken grad elevene og familiene deres virkelig hensyntas i viktige beslutninger som berører dem, varierer fortsatt.

Aktiviteten **Fra stemmer til handling** (VIA), som ledes av European Agency for Special Needs and Inclusive Education (Agency), har undersøkt hvordan man på en meningsfull måte kan involvere stemmene til elever og familiene deres i beslutningsprosessene knyttet til utdanning. Dette ble gjort som en respons på forespørsler fra medlemmer i representative styrever i Agency-landene og i tråd med internasjonale oppfordringer og initiativer knyttet til større aktørdeltakelse på tvers av generasjoner i beslutningstakingen knyttet til utdanning.

VIA hadde to hovedmål:

- å etablere bakgrunnen og begrunnelsen for det bredt anerkjente behovet for å involvere elevene og familiene deres i beslutningstakingen
- å identifisere hvordan beslutningstakere og andre aktører forholder seg til dette behovet i praksis, i ulike land og i ulike kontekster.

Disse målene ble nådd i to etterfølgende faser. Fase 1 bestod av en litteraturgjennomgang, en analyse av hvordan tidligere Agency-arbeid involverte stemmene til elevene og familiene deres, og en samling av eksempler fra relevante land. Fase 2 inkluderte dybdearbeid i tre land (Island, Malta og Norge) for å identifisere og praktisere effektive måter å involvere elevene og familiene deres på.

Fase 1 og 2 resulterte i dette:

- En **litteraturgjennomgang**, som VIAs konseptuelle og empiriske bakgrunn ble utledet fra (European Agency, 2022a)
- En **synteserapport**, som beskriver alle VIA-aktiviteter og hovedfunnene (European Agency, 2022b)
- **Verktøysettet Fra stemmer til handling**, en nettbasert praktisk ressurs som gir retningslinjer for tiltak
- En **infografikk** som illustrerer VIA-rammeverket for meningsfull deltakelse i inkluderende opplæring og aktivitetens hovedbudskaper
- En video som viser stemmene til elevene, familiene deres og beslutningstakere på et VIA-arrangement
- Denne sluttrapporten, som oppsummerer aktivitetens metodikk og hovedresultater.

Fase 1: Utviklingen av VIA-rammeverket for meningsfull deltakelse i inkluderende opplæring

I fase 1 (2021) gjennomgikk Agency-teamet litteratur om politikk og retningslinjer og akademisk forskning for å etablere et godt konseptuelt og empirisk grunnlag for VIA. Teamet samlet også inn og analyserte eksempler på aktiv involvering av elever og familiene deres i beslutningstaking fra tidligere Agency-arbeid og fra 19 **Agency-medlemsland**.

Resultatet av dette arbeidet er **VIA-litteraturgjennomgangen** (European Agency, 2022a), som gir en fokusert begrunnelse og viktige bevis for meningsfulle måter som stemmene til elever og familiene deres kan involveres i utdanningsrelatert beslutningstaking på.

Funnene fra gjennomgangen av politikk og retningslinjer og litteraturen viser at behovet for å inkludere stemmene til elever og familiene deres i beslutningstakingen knyttet til utdanning blir stadig mer anerkjent. Men det mangler kunnskap og ferdigheter om hvordan dette skal oppnås i praksis i ulike sammenhenger og med et mangfold av aktører.

«Det er vi som faktisk går på skolen, så vi bør ha de viktigste stemmene.»

(elevrepresentant på VIA-arrangement)

Viktige funn fra gjennomgangen av politikk og retningslinjer

- Barns rett til å bli hørt og tatt hensyn til i saker som berører dem, gjelder ALLE barn. Det har tatt 30 år med gjentatt arbeid med politikk og retningslinjer og skolepraksis for å bevege seg bort fra å se på barn som aktører til at de kan oppleve denne rettigheten i praksis.
- Man må rådføre seg med familiene, forutsatt at prinsippet om «barnets beste» alltid er hovedfokus i den endelige avgjørelsen.
- Barn har rett til veiledning og støtte fra organisasjoner, institusjoner og samfunn. Familier har også denne rettigheten for å kunne utføre pliktene sine overfor barna.

- Samkjøring av politikk og retningslinjer og samarbeid mellom aktører er sentralt for å sikre rettighetene til barn, foreldre og familier.
- Landene må forplikte seg til å systematisere og utvikle effektive prosesser for elevers og deres familiers deltakelse og samhandling i synergi med alle institusjoner og aktører i alle saker som berører barna.

Viktige funn fra litteraturgjennomgangen

- Selv om det finnes mye litteratur rundt stemmer og behov for bevissthet rundt elevstemmene i utdanningsretorikken, er det et gap mellom forskning og praksis.
- En mangel på etisk tilnærming kan ses ved maktubalansene, mangelen på klarhet rundt formål, metoder og resultater og marginaliseringen og overhøringen av visse stemmer.
- Forskningen fokuserer generelt på involvering på skole- eller klassenivå og mindre på involvering i beslutningstakingen knyttet til politikk og retningslinjer.
- Forskningslitteraturen inneholder ikke omfattende informasjon om deltakelse på tvers av generasjoner eller om samfunnsinvolvering i utdanningen.
- Forskning med voksne og elever som er sårbare for ekskludering, fortsetter i «siloeer», basert på ulike klassifiseringer og merkelapper.
- Aktiv involvering i deltagende forskning av mange forskjellige grupper som er sårbare for eksklusjon, er begrenset.
- Mer omfattende bruk av ressurser som tilbys av assisterende og digital teknologi og av ikke-statlige og sivile sosiale organisasjoner, kan i høy grad endre forskningsmetodene rundt stemmer.

Videre arbeid i fase 1 førte til utviklingen av VIA-rammeverket for meningsfull deltakelse i inkluderende opplæring. Rammeverket, som er illustrert i **VIA-infografikken**, har fire viktige elementer: **Rommet, stemmen, publikum** og **innflytelse**. Disse elementene ble hentet fra en **modell for barns deltakelse** utviklet av professor Laura Lundy ved Queen's University Belfast (**Lundy, 2007**).

VIA-rammeverket benyttet Lundy sin modell i opplæringskontekster og utvidet den til å inkludere familiene – i tillegg til barn og unge. Den bygget også på andre teoretiske modeller for elevenes og familienes involvering for å ta med bredere etiske vurderinger (f.eks. arbeidet til **UNICEF, 2020**).

De fire elementene henger sammen interaktivt og gjentakende.

Rommet blir bredt oppfattet som muligheten til å uttrykke synspunkter i et trygt og inkluderende miljø.

Stemmen betyr måten deltakerne kan uttrykke synspunkter på. Dette er ment å sikre at alle kan uttrykke synspunktene sine på en måte som er tilgjengelig, relevant, egnet og meningsfull for hvert individ eller hver gruppe.

Innflytelse sikter til hvordan synspunktene tas med i beslutninger og endringene dette fører til, noe som muliggjør meningsfull deltakelse.

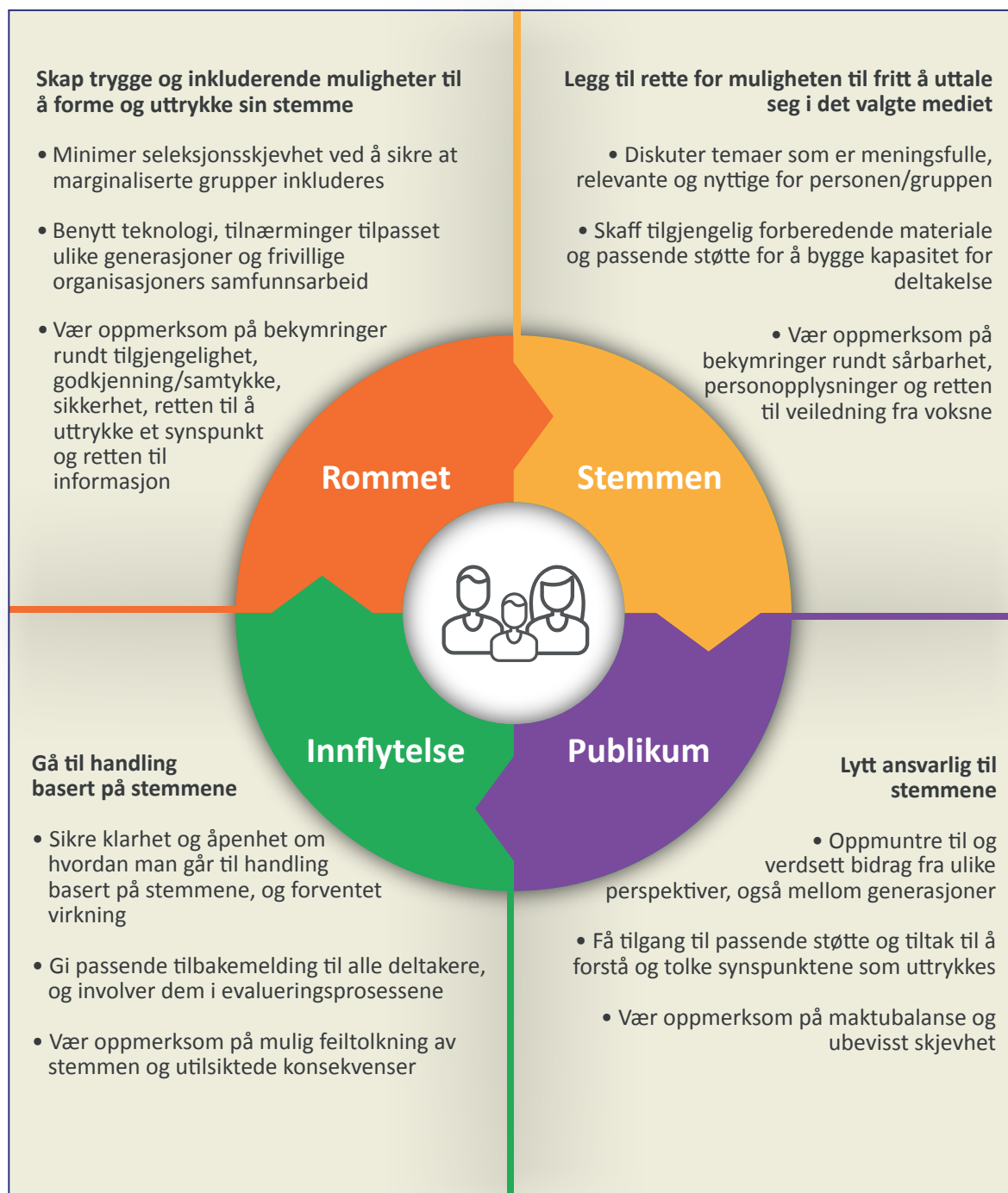

Publikum omfatter lytterens rolle i å rapportere synspunktene. Lytterne må kunne kommunisere andre synspunkter på en ansvarlig måte.

En **etisk tilnærming** går gjennom alle sider ved rammeverket og skaper bevissthet rundt og tar tak i punkter som samtykke, godkjenning, tilgjengelighet, sårbarhet, trygghet, maktubalanse, forutinntatthet og åpenhet.

VIA-rammeverket

Figur 1. VIA-rammeverket for meningsfull deltakelse i inkluderende opplæring: viktige elementer og etiske vurderinger

Fase 2: Omsette VIA-rammeverket i praksis

I fase 2 (2022) samarbeidet representanter fra Island, Malta og Norge i en liten gruppe der de var engasjert i interaktive landsbaserte aktiviteter med elever og familiene deres. VIA-rammeverket formet metodikken og fungerte som en praktisk veileder til disse aktivitetene.

Landenes involvering tok sikte på å:

- utarbeide og validere de praktiske sidene ved VIA-rammeverket knyttet til de viktige elementene: rommet, stemmen, publikum og innflytelse.
- bidra til utviklingen av VIA-verktøyssettet.

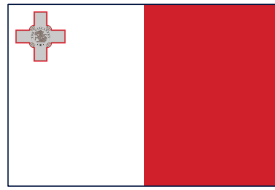
Hvert land valgte sitt eget emne og den mest relevante måten å samarbeide med aktørene på, på nasjonalt eller lokalt nivå. VIA-teamet støttet landene ved å stille refleksjonsspørsmål hentet fra VIA-rammeverket for å veilede dem gjennom hvert trinn. Avhengig emnet og deltakerne som ble valgt, tilbød VIA-teamet også målrettede praktiske ressurser (f.eks. verktøy, retningslinjer og egnet metodikk).

Etter innledende gruppedrøftelser utviklet og iverksatte hvert land sin planlagte aktivitet innenfor nasjonal kontekst. Alle tre tok sikte på å utforske elevers og familiers opplevelse med deltakelse gjennom ulike aktiviteter for «stemmefremkalling», f.eks. læringsturer, fokusgrupper, intervjuer eller observasjoner.

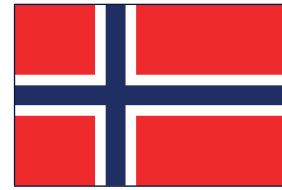

Island
Læringsturer og
fokusgrupper med elever

Malta
Intervjuer med familier
Aktiviteter med elever

Norge
Observasjoner
Spørreundersøkelse blant
elever
Intervjuer med
beslutningstakere

Figur 2. Aktiviteter i de tre landene

Spesifikt tok Islands aktiviteter sikte på å evaluere et lovende initiativ som tidligere ble utført på en liten skole med en høy andel av elever med innvandrerbakgrunn. Malta evaluerte implementeringen av en politikk som etablerte enheter for elever med autisme på ordinære skoler, ved å be om tilbakemeldinger fra elever som har gått på disse enhetene, og via intervjuer med foreldrene. Norge evaluerte konsultasjonsprosessene og -strukturene som fantes på nasjonalt nivå, sammen med elevrepresentanter og beslutningstakere.

«De av oss som har en funksjonshemning, blir ofte bevisst utelatt fra dialogen om våre egne liv.»

(Cologon, 2020, s. 2)

Til tross for variasjoner i mål, omfang og kontekst for disse landsbaserte aktivitetene dukket det opp **felles temaer** under gruppedrøftelsene og refleksjonene, og alt dette hadde med oppnåelsen av meningsfull deltakelse å gjøre:

- Uansett hva formålet med å lytte er, bør stemmene komme fra et mangfold av elever/familier med **en rekke identiteter og komplekse opplevelser** i ulike omgivelser – ikke fra en homogen gruppe.
- **Synspunkter som går i mot og er i konflikt**, og som finnes mellom ulike grupper av elever/familier, bør vies spesiell oppmerksomhet.
- Praktiske og etiske problemstillinger oppstår rundt **anonymitet** og innhenting av **informert samtykke eller godkjenning**, spesielt når det rekrutteres elever med forskjellige typer behov/tilgjengelighetsproblemer.
- Avgjørelser og endringer må kanskje gjøres «på stedet» på grunn av begrenset tid eller **uventede hendelser**. Organisering av personlig oppmøte med elever fra hele landet kan være tid- og ressurskrevende og må planlegges nøye.
- **Skoler og lærere** kan legge til rette for at elever og familier skal kunne uttrykke sin stemme.

- For å sikre meningsfull deltakelse for de som er **sårbare, marginaliserte** eller sjelden får sin stemme hørt, kreves det ekstra oppmerksomhet.

Disse felles temaene validerte viktige sider ved VIA-rammeverket og den generelle aktivitetens **hovedbudskaper**.

Etableringen av deltakende aktiviteter i egen kontekst, med hjelp fra Agency, fikk landene til å tenke på prosessen på en **mer systematisk og reflekterende måte**, med tydelig oppmerksomhet på og engasjement rundt etiske problemstillinger i alle stadier av aktivitetene.

Ved å bruke forskjellige sider ved rammeverket kunne landene tenke annerledes rundt deltakelse. Maltas representant sa:

 Man er kanskje litt skeptisk og tenker at det kan være en stor utfordring – men med planlegging og ved å ha noen posisjoner å ‘falle tilbake på’ forstår man at man faktisk KAN høre disse stemmene.

(medlem i det representative styret, Malta)

Synteserapporten (European Agency, 2022b) inneholder flere detaljer om landenes arbeid. Den kan være spesielt interessant for land som tar sikte på å fremme meningsfull deltakelse.

Verktøysettet Fra stemmer til handling

Etter at landenes arbeid var ferdig, ble alt av funn, hovedbudskaper, praktisk materiale og ressurser fra begge VIA-fasene samlet til et nettbasert verktøysett med åpen tilgang. **Verktøysettet Fra stemmer til handling** har en praktisk tilnærming til samarbeid med elever og familiene deres. Det viser hvordan man skal reagere på og virkelig ta med stemmene deres i beslutningstakingen. Det inneholder eksempler fra Agency-medlemslandene og lenker til relevante Agency-aktiviteter og -resultater, samt til forskning, politikk og retningslinjer og initiativer fra forskjellige internasjonale organisasjoner.

Verktøysettet er en dynamisk ressurs som er ment å støtte ulike aktører på alle nivåer av utdanningssystemet, slik at de kan bidra til å skape endringer i skoler, lokalsamfunn, regioner og land. Slike aktører kan inkludere:

- elever, familier, utøvere og forskere
- lokale skole- og samfunnsledere
- regionale og kommunale råd
- ideelle organisasjoner
- nasjonale beslutningstakere.

Agency-landene kan fortsette å laste opp eksempler på meningsfull deltakelse fra egen kontekst.

Verktøysettet ble lansert på et VIA-arrangement i Beograd, Serbia, i mai 2023. Over 80 representanter for beslutningstakere, elever og familier fra Agency-medlemslandene deltok. En oversikt over VIA-aktivitetene ble presentert, og deltakerne deltok i interaktive aktiviteter der de drøftet problemstillinger og utfordringer rundt tilrettelegging for meningsfull deltakelse. Det ble laget en video på arrangementet som inneholder stemmene til voksne og elever som kommer med sine synspunkter på egen deltakelse i VIA-aktiviteten.

Figur 3. En felles presentasjon fra en elev og en beslutningstaker på VIA-arrangementet

Hovedbudskaper for beslutningstakere

VIA-arbeidet viser at selv om elevers og familiers deltakelse i beslutningstakingen er et viktig punkt på agendaen til beslutningstakere innen utdanning, har ikke slik politikk og slike retningslinjer ennå blitt omsatt i praksis. For å skape bærekraftige endringer **må beslutningstakere åpne for dialog** som sørger for at elever og familiene deres blir en del av endringsprosessen.

VIA-aktiviteten identifiserte **åtte hovedbudskaper** for å legge til rette for meningsfull deltakelse for elever og familiene deres. Selv om budskapene er rettet mot beslutningstakere og andre fagpersoner og organisasjoner i maktposisjoner, kan de fungere som et referansepunkt for alle aktører innen utdanning.

1. Systematisere prosesser for elevers og familiers meningsfulle deltakelse på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå

Politikk og retningslinjer relatert til elevers og familiers rettigheter bør angi tydelige prosesser for implementering i hele utdanningssystemet, utviklet gjennom samarbeid på tvers av sektorer. Generelt er det viktig å anerkjenne familiens rolle i å støtte og gjøre det mulig for elevstemmer å bli hørt og inkludert i beslutningstakingen.

2. Øke deltakelsen ved utforming av lovgivning og politikk og retningslinjer

Elevers og familiers deltakelse på politikknivå må være reell, ikke symbolsk. Den må aktivt inkludere grupper og personer som tidligere ikke har kunnet påvirke beslutninger på politikknivå som berører dem, medelever, skolen deres og lokalsamfunnene deres.

3. Bruke etiske tilnærminger på alle deltakelsestadier

Etisk tilnærminger gjelder saker som deltakersamtykke, sikkerhet og personvern. De vurderer hvordan stemmene innhentes, registreres, rapporteres og anvendes, hvorvidt disse tilnærmingene er til beste for elevene og/eller familiene, og hvor åpent informasjonen overføres. Og en viktig ting er at det er behov for å ta tak i maktubalanse i deltakelsen.

4. Identifisere og inkludere marginaliserte stemmer som blir overhørt eller ikke hørt

Beslutningstakere bør samarbeide med skoler og lokalsamfunn om å identifisere og inkludere stemmene til dem som tilhører marginaliserte grupper. De bør anerkjenne den gjensidige avhengigheten mellom unge og voksne og forstå familiens rolle i utviklingen og bekreftelsen av elevstemmer i utdanningsrelaterte saker.

5. Være oppmerksom på mangfoldige gruppers kompleksitet og på kryssende identiteter

Alle aktører bør huske at grupper består av unike personer. Det er viktig å ha i tankene at elever og familiene deres kan ha mange identiteter og kontekster som krysser hverandre og former perspektivene deres. Elever eller familier som har like karakteristikk eller «merkelapper», har fortsatt egne opplevelser og stemmer. Denne tilnærmingen kan føre til endringer som er til beste for alle elever og alle familier.

6. Bruke et bredt spekter av modeller, tilnærminger og ressurser for å gjøre det mulig for alle å delta på en meningsfull måte

For å legge til rette for mangfold for elever og familier er det viktig å benytte en rekke ressurser og sørge for likeverdighet på alle stadier. Programorganisatorer og beslutningstakere kan benytte seg av ulike konseptmodeller for å designe deltakende aktiviteter på tvers av politikk og praksis. Slike modeller inkluderer ofte refleksjon og drøftelse samt praktiske vurderinger og veiledning. Teknologien tilbyr fleksibilitet for å støtte meningsfull deltakelse på forskjellige måter.

7. Bygg opp kapasitet for meningsfull deltakelse og aktiv lytting

Aktører i lederposisjoner har et ansvar for å legge til rette for muligheter for meningsfull deltakelse på alle nivåer, men også for å bygge opp elevers og familiers evne til å delta. Det er viktig å støtte elever og familier på riktig måte i å utvikle kunnskapen, ferdighetene og forståelsen de trenger for å delta.

8. Skape relasjoner til ikke-statlige og sivile sosiale organisasjoner

Interesseorganisasjoner, foreninger og lokale og internasjonale organisasjoner er viktige for å skape bevissthet rundt rettighetene og behovene til oversette grupper. Slike organisasjoner driver ofte forskning på slike problemstillinger og produserer tilgjengelige, praktiske ressurser om stemmer og deltakelse. Disse ressursene, hvorav noen finnes i **VIA-verktøysettet**, kan benyttes på beslutningstakingen og utarbeidelsen av politikk og retningslinjer knyttet til inkluderende opplæring. De mulige fordelene med å utvikle synergier og måter å samarbeide med disse sektorene på er viktige vurderinger for beslutningstakere.

Avsluttende merknader

VIA-aktiviteten viser noen av metodene for å gjøre deltakende utarbeidelse av politikk og retningslinjer innen utdanning meningsfull og bærekraftig. Den foreslo VIA-rammeverket for meningsfull deltakelse i inkluderende opplæring, som er inkludert i VIA-verktøysettet, som et refleksjonsverktøy som setter aktørene i stand til å ta tak i utfordringer og barrierer knyttet til deltakelse i prosessen for beslutningstaking.

VIA har vektlagt hvor viktig det er med en **tilnærming som går på tvers av generasjoner**, der elever, familier og beslutningstakere innen utdanning på alle nivåer samarbeider. Den foreslår en **tilnærming til politikk og retningslinjer som går ovenfra og ned, og som støttes av initiativer nedenfra og opp**, på lokalt nivå og skolenivå, som veien videre.

Denne kombinerte tilnærmingen tilbyr en metode for å øke bevisstheten rundt marginaliserte og overhørte stemmer og å legge til rette for mer aktiv deltakelse fra dem. Samtidig foreslår den en mer demokratisk og direkte metode for å designe og

implementere politikk og retningslinjer på ved å engasjere beslutningstakere i interaktive stemmeorienterte aktiviteter med elever og familiene deres på lokalt nivå.

Vi håper at VIA-aktiviteten og hovedbudskapene i den og en mer systematisk involvering av elever og familiene deres i utdanningsrelatert beslutningstaking kan bidra til å skape en kultur der man virkelig lytter til stemmene og treffer tiltak basert på dem.

Referanser

Cologon, K., 2020. 'Is inclusive education really for everyone? Family stories of children and young people labelled with "severe and multiple" or "profound" "disabilities"' [«Er inkluderende utdanning virkelig for alle? Familiehistorier om barn og unge med merkelapper som 'alvorlig og mangeartet' eller 'dype funksjonshemninger'»] *Research Papers in Education*, 37 (3), 395–417

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2022a. *Voices into Action – The Voices of Learners and their Families in Educational Decision-Making: Literature Review [Fra stemmer til handling: Stemmene til elever og familiene deres tas med i beslutningstakingen knyttet til opplæring: Litteraturgjennomgang]*. (D.C. Murdoch, A. Mangiaracina og A. Kefallinou, red.). Odense, Danmark

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2022b. *Voices into Action: Promoting learner and family participation in educational decision-making [Fra stemmer til handling: Fremme elevs og familiers deltakelse i beslutningstakingen knyttet til opplæring]*. (A. Kefallinou, D.C. Murdoch, A. Mangiaracina og S. Symeonidou, red.). Odense, Danmark

Lundy, L., 2007. "Voice" is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child' [«'Stemmen' er ikke nok: Konseptualisering av artikkel 12 i FNs konvensjon om barnets rettigheter»] *British Educational Research Journal*, 33 (6), 927–942

UNICEF, 2020. *Engaged and Heard! Guidelines on Adolescent Participation and Civic Engagement [Engasjert og hørt! Retningslinjer for tenåringers deltakelse og samfunnsengasjement]*. New York: UNICEF

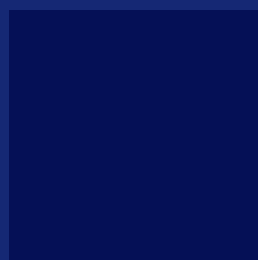

Secretariat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tlf.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brussel-kontoret:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tlf.: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org